

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук,
професора кафедри ортопедичної стоматології

Полтавського державного медичного університету МОЗ України

Дворника Валентина Миколайовича

на дисертаційну роботу Михайлевич Марти Юріївни

"Синдромні патології при скронево-нижньощелепних розладах, їх діагностичне
значення", що представлена до захисту у

спеціалізовану вчену раду ДФ 35.600.034

Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького,

яка утворена для розгляду та проведення разового захисту дисертації на

здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 – Охорона здоров'я

за спеціальністю 221 – Стоматологія

Обґрунтування вибору теми дослідження. Скронево-нижньощелепні розлади (СНР) відносяться до найбільш поширених патологічних станів зубощелепної системи і займають третє місце серед хвороб, що уражають щелепну ділянку, після карієсу та його ускладнень і патології пародонту. Поширеність функціональних порушень СНЩС, за деякими даними, складає до 80% всіх суглобових патологій. Інші автори приводять різні дані поширеності захворювань СНЩС: від 20% до 80% серед працюючого населення.

Етіологічні чинники розвитку скронево-нижньощелепних розладів дотепер є неповністю зрозумілими, що пов'язано з наявністю таких можливих множинних факторів ризику як травма, парафункціональні звички, порушені постуральні реакції, оклюзійна мікротравма, системна схильність, розлади сну, шкідливі психосоціальні фактори, соматична патологія тощо

Ураження СНЩС супроводжується комплексом функціональних та морфологічних порушень, спричиняють людям страждання, викликають естетичні недоліки і різного ступеня незручності.

Різноманітна клінічна картина, різне поєднання симптомів визначає необхідність проводити ретельну диференційну діагностику між СНР та хворобами, що їх імітують.

На етапі діагностики клініцист повинен як мінімум виключити аномалії запального генезу, особливо, що відноситься до зубів, пародонту, придаткових пазух носа, слинних залоз і нервового апарату. Саме тому, для практичного застосування важливим є послідовність дій лікаря, які починаються з обстеження кожного пацієнта та продовжуються у разі виникнення підозри на СНР.

Отже, множинні варіанти скронево-нижньощелепних розладів, їх різнохарактерна симптоматика і здатність інших хвороб щелепно-лицевої ділянки та прилеглих структур імітувати подібні до СНР симптоми потребує опрацювання чіткої диференційної діагностики та проведення подальших досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота є фрагментом комплексної науково-дослідної роботи кафедри ортопедичної стоматології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького "Розпрацювання та удосконалення методів діагностики, клінічних методів та технологічних засобів комплексного лікування дефектів зубних рядів, деформацій і ушкоджень зубо-щелепної системи" (державна реєстрація № 0114U000112). Авторка є безпосереднім виконавцем зазначеного фрагменту названої теми.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Дисертація присвячена вирішенню питання підвищення ефективності діагностики скронево-нижньощелепних розладів шляхом обґрунтування клініко-діагностичних критеріїв та розробки діагностичних комплексів у діагностиці СНР.

Дисертаційна робота Михайлович М. Ю. виконана на сучасному науковому рівні та достатньому за об'ємом матеріалі. Для досягнення

поставленої мети та вирішення даної наукової задачі дисертанткою поставлений п'ять основних завдань, які розкривають мету дослідження.

Дисертаційна робота виконана на достатній кількості досліджень і клінічних спостережень. Мартою Юріівною обстежено 178 пацієнтів із підозрою на скронево-нижньощелепні розлади, які звернулися або були скеровані іншими медичними закладами м. Львова і області та інших регіонів України на кафедру ортопедичної стоматології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Об'єм клінічних і лабораторних досліджень дозволяє отримати достовірні результати.

У результаті дослідження зі 178 осіб діагноз скронево-нижньощелепних розладів підтверджений у 150 осіб, які були означені як основна група дослідження з розподілом на підгрупи "артрогенні", "міогенні" та "комбіновані" розлади.

На підставі статистичних обрахунків виокремлено певні симптоми та симптомокомплекси характерні для певного виду скронево-нижньощелепних розладів, а також розроблені алгоритми для персоніфікованої оцінки ризику появи того чи іншого скронево-нижньощелепного розладу чи хвороби, що його імітує.

В процесі виконання дисертаційної роботи здійснена інтегрована оцінка анамнестичних даних у диференційній діагностиці скронево-нижньощелепних розладів і хвороб, що їх імітують та визначене їх клінічне значення в постановці діагнозу.

Отримані результати проведених наукових досліджень, висновки базуються на достатньому об'ємі наукових досліджень. Використані методи адекватні меті і задачам дослідження, сучасні та інформативні.

Отже, викладені у дисертації положення, висновки, рекомендації повністю відображають результати проведеного дослідження та є науково обґрунтованими.

Наукова новизна дослідження та отриманих результатів.

Дисертаційна робота має наукову новизну. Мартою Юріівною доповнено наукові дані про наявність синдромних патологій при скронево-

нижньощелепних розладах та визначено частоту та характер хибної симптоматики.

В дослідженні уперше науково обґрунтовано діагностичні комплекси для диференційної діагностики між різними видами скронево-нижньощелепних розладів та хворобами, що їх імітують.

Окрім цього, авторкою доповнено наукові дані про діагностичні ознаки для різних форм скронево-нижньощелепних розладів методом логістичної регресії.

Практичне значення одержаних результатів.

На підставі статистичних обрахунків виокремлено певні симптоми та симптомокомплекси, які характерні для окремого виду скронево-нижньощелепних розладів, а також розроблені алгоритми для персоніфікованої оцінки ризику появи певного скронево-нижньощелепного розладу чи хвороби, що його імітує.

Запропоновано алгоритми діагностики скронево-нижньощелепних розладів із застосуванням спеціалізованої карти обстеження, яка рекомендована для клінічного застосування та формування баз даних при наукових дослідженнях.

Результати дослідження упроваджені у клінічну практику та навчальний процес цілої низки кафедр закладів вищої медичної освіти та закладів охорони здоров'я а саме: кафедри ортопедичної стоматології Львівського національного медичного університету імені Д. Галицького, кафедри ортопедичної стоматології з імплантологією Полтавського державного медичного університету, кафедри ортопедичної та навчального лікувального центру "Університетська клініка" ВДНЗ "Буковинський державний медичний університет", кафедри ортопедичної стоматології ДВНЗ "Івано-Франківський національний медичний університет", кафедри стоматології Інституту стоматології Національного університету охорони здоров'я України ім. П.Л. Шупика, кафедри ортопедичної стоматології та університетського стоматологічного центру Харківського національного медичного університету, у навчальний процес кафедри ортопедичної стоматології та у клінічну практику

ортопедичних відділень №1 та №2, "Стоматологічного медичного центру ЛНМУ ім. Данила Галицького".

Основні положення та результати досліджень представлено та обговорено на науково-практичних форумах різного рівня.

Отже, наведене вище яскраво свідчить про високий ступінь наукового і прикладного значення отриманих результатів, їх практичну цінність та безпосереднє впровадження в практичну стоматологію.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 16 наукових роботах, з яких 9 – у фахових наукових виданнях, рекомендованих МОН України, 1 стаття у виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі "Web of Science", 1 – у закордонному виданні, що індексується у базі "Scopus " та 5 – у збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій з міжнародною участю.

Структура та обсяг дисертації.

Дисертація викладена на 191 сторінках друкованого тексту, з яких 113 сторінок займає основний текст, і складається з вступу, огляду літератури, розділу матеріалу і методів дослідження, 3 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів та висновків. Список використаних джерел складається із 279 найменувань, серед яких 70 представлені кирилицею та 209 - латиницею. Робота ілюстрована 26 рисунками та 29 таблицями.

Вступ дисертації написаний на 5 сторінках відповідно до регламентованих рубрик. У ньому висвітлено актуальність дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, обґрунтовані необхідність проведення наукової роботи, мета та завдання для її вирішення, предмет та методи дослідження, наукова новизна отриманих результатів та їх практична цінність. Вступ вміщує всі необхідні підрозділи, логічно обґрунтовує актуальність проблеми, наукову новизну та практичну значущість роботи.

Розділ 1 Етіологія і патогенез скронево-нижньощелепних розладів (огляд літератури) представлений на 29 сторінках принтерного тексту, складається з 3 підрозділів та висвітлює сучасні погляди на поширеність і

сучасні погляди на етіологію скронево-нижньощелепних розладів; хвороби скронево-нижньощелепних суглобів та їх зв'язок з іншими органами і системами; симптоматику, діагностику та диференційну діагностику скронево-нижньощелепних розладів.

Розділ написано послідовно з детальним аналізом в достатньому обсязі літературних джерел і наукових публікацій останніх років.

Результати досліджень, які представлені в розділі, викладені у 4 публікаціях.

Зауважень до розділу немає.

Розділ 2 "Матеріали та методи дослідження" представлений на 12 сторінках комп'ютерного набору та складається з 4 підрозділів. В розділі представлена загальна характеристика обстежених пацієнтів; методи клінічного обстеження хворих; додаткові методи дослідження, а саме: ортопантографія, зонографія суглобів нижньої щелепи, комп'ютерна томографія, магнітно-резонансна томографія, УЗД діагностика скронево-нижньощелепних суглобів, аксіографія.

Також окрема частина розділу присвячена опису статистичних методів, що були використані у дисертаційній роботі.

Використані методи дослідження сучасні, інформативні, адекватні поставленим завданням дисертаційної роботи.

Зауваження та побажання до розділу:

В розділі не вказано, де проводилися окремі додаткові дослідження, на базі якого закладу та за допомогою якого обладнання.

Розділ 3 "Роль та значення анамнезу в диференційній діагностиці скронево-нижньощелепних розладів" викладений на 11 сторінках, складається з двох підрозділів, містить 7 таблиць. Розділ присвячений ролі та значенню анамнезу в диференційній діагностиці скронево-нижньощелепних розладів. У першому підрозділі висвітлені можливі факторів, які впливають на розвиток скронево-нижньощелепних розладів хворих за їх анамнестичними даними. Другий підрозділ присвячений впливу факторів, визначених за

анамнестичними даними хворих на можливу появу та розвиток скронево-нижньощелепних розладів за групами обстежених.

Розділ закінчується висновком та переліком публікацій результатів досліджень, представлених у розділі.

Зауважень до розділу немає.

Розділ 4 "Клінічні ознаки у диференційній діагностиці у пацієнтів з підозрою на скронево-нижньощелепні розлади" викладений на 15 сторінках принтерного тексту та присвячений клінічним ознакам у пацієнтів з наявним скронево-нижньощелепним розладом та підозрою на нього. Розділ має 2 підрозділи, містить 9 таблиць та 8 рисунків. Підрозділ 4.1 присвячений особливостям визначення клінічних ознак в процесі диференційної діагностики у хворих з підозрою на скронево-нижньощелепні розлади. Проведеним дослідженням визначено і підтверджено важливість ретельного клінічного обстеження хворих з підозрою на скронево-нижньощелепні розлади, яке дозволяє вже саме на цьому етапі здійснити попередню диференційну діагностику між дійсно СНР і хворобами, що їх імітують, або поставити під сумнів наявність скронево-нижньощелепного розладу.

У підрозділі 4.2 представлена порівняльна оцінка клінічних ознак у пацієнтів з підтвердженим та не підтвердженим скронево-нижньощелепним розладом. Встановлено, що низка клінічних ознак притаманна скронево-нижньощелепним розладам визначається і в осіб, у яких діагноз СНР взагалі не підтверджений, або був імітований під СНР.

Визначено, що за такими параметрами, як "нестабільна оклюзія", "передні зуби поза контактом", "бічні зуби поза контактом", "різцеве ведення обмежене", "різцеве ведення відсутнє" відсоткові показники, що в основній групі (за підгрупами), що в групі порівняння є статистично недостовірними ($p > 0,05$), що дозволяє стверджувати, що оклюзійний чинник у розвитку СНР не є визначальним.

Зауваження до розділу: розділ перевантажено таблицями, які дублюються відповідними графіками.

Розділ 5 "Інтегрована оцінка анамнестичних даних у диференційній діагностиці скронево-нижньощелепних розладів і хвороб, що їх імітують та клінічне значення в постановці діагнозу" представлений на 28 сторінках комп'ютерного тексту, складається з двох підрозділів, містить 8 таблиць та ілюстрований 17 рисунками.

У підрозділі 5.1 представлена інтегрована оцінка анамнестичних даних у диференційній діагностиці СНР та хвороб, що їх імітують. Мартою Юрійовною методом логістичної регресії виокремлено артрогенні, міогенні, комбіновані, імітовані чинники та гіпермобільність, які при поєднаній дії мають вплив на появу різних видів скронево-нижньощелепних розладів.

У підрозділі 5.2 проаналізовано значення додаткових методів обстеження у процесі диференційної діагностики скронево-нижньощелепних розладів. представлені результати додаткових методів досліджень, а саме протоколи досліджень та зображення результатів променевих методів досліджень.

В розділі наведені клінічні спостереження діагностики артрогенних, міогенних СНР, імітованих СНР, за клінічними ознаками та із застосуванням додаткових методів обстеження.

Розділ закінчується висновками та наведеними публікаціями по висвітленню результатів досліджень.

Зауважень до розділу немає.

Автором представлено підсумкове **узагальнення отриманих результатів** та їх зіставлення з науковими положеннями літературних джерел та науковими даними науковців.

У розділі авторка детально підводить підсумок проведеного дослідження, обґрунтовує і аналізує отримані результати, які відображають внутрішню структуру дисертації.

Розділ викладений послідовно, з використанням наукових досягнень і співставленням власних результатів з наявними у спеціальній літературі.

Розділ написаний грамотно, зауважень не викликає.

Висновки конкретні, узгоджені з задачами досліджень і повністю відображають суть проведеного дослідження.

Відповідність змісту дисертації поставленим вимогам. Основні теоретичні, наукові та практично-прикладні положення дисертаційної роботи відображені в анотації в повному обсязі.

Слід зауважити, що унікальність даної роботи, згідно експертного висновку щодо наявності плагіату становить 95%.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 221 – Стоматологія.

Дисертація є завершеним науковим дослідженням, актуальність, наукова та практична цінність якого є важливими для сучасної ортопедичної стоматології. Перераховані вище переваги дисертації дозволяють оцінити її позитивно. Разом із тим, необхідно відмітити, що зроблені зауваження та побажання з оформлення дисертаційної роботи не є принциповими, не зменшують її якість і не впливають на загальну позитивну оцінку

В плані дискусії виникли деякі запитання до Марти Юріївни:

1. Які із симптомів повинні насторожити лікаря-стоматолога загального прийому на скронево-нижньощелепний розлад та ініціювати додаткове обстеження стану скронево-нижньощелепного суглоба?
2. Які лікувальні протоколи Ви застосовуєте в своїй клінічній практиці?

Висновок. Дисертаційна робота здобувачки Михайлевич Марти Юріївни на тему "Синдромні патології при скронево-нижньощелепних розладах, їх діагностичне значення", виконана під керівництвом професора Макєєва В.Ф., є завершеною науковою працею, у якій наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуального завдання – підвищення ефективності діагностики скронево-нижньощелепних розладів шляхом обґрунтування клінічно-діагностичних критеріїв та розробки діагностичних комплексів у діагностиці СНР.

Унікальність даної роботи, згідно експертного висновку щодо академічної доброчесності складає 95%.

Отже, за своєю актуальністю, метою і завданням дослідження, науковою новизною і практичною значущістю для стоматології, достовірністю і обґрунтованістю отриманих результатів дослідження і висновків дисертація повністю відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., а її автор Михайлович Марта Юріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 – «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 – Стоматологія.

Офіційний опонент:

Професор кафедри ортопедичної
стоматології з імплантологією
Полтавського державного медичного
університету МОЗ України,
доктор медичних наук, професор

Дворник В. М.

Підпис професора В. М. Дворника засвідчую

Учений секретар